כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום שני ■ פרשת נח ■ כ"ח תשרי ה'תשפ"ב ■ 04.10.2021 ■ גליון מס' 652

מעמד האשה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

הדאגה לשיפור מעמד האישה שהתעוררה לאחרונה במחוזותינו, שהיא נכונה וצודקת כשלעצמה, הביאה עמה חוגים שונים לנצל התעוררות זו לניסיון לטשטש את ההבדלים שבין האיש והאישה, כשהם מניפים את דגל השוויון של המינים תוך התעלמות והתכחשות לשינויים הטבעיים הטבועים בטבע היצירה של שני המינים הללו. כבר מעת יצירת המין האנושי, מספרת לנו התורה כי בריאת האדם אינה דומה לבריאת שאר היצורים, גם שאר בעלי החיים כולם נבראו זכר ונקבה, אך התורה אינה מזכירה עובדה זו אלא אצל האדם בלבד, כאשר אצל כל שאר בעלי החיים נאמר הדבר הזה באופן כללי: "תוצא הארץ נפש חיה למינה" מבלי להזכיר את הזכר והנקבה. וטעם הדבר הוא מפני שהזוגיות אצל כל שאר בעלי החיים אין לה עניין אחר אלא קיום המין, שהזכר והנקבה יחד יהיו שותפים בהבטחת ההישרדות של אותו המין לדורות. מה שאין כן אצל המין האנושי, אצלו התורה מספרת לנו בפרטי פרטים את יצירת המין האנושי, ולא רק אחר יצירתו של האדם אלא עוד לפני יצירתו, החל מההתייעצות שהתקיימה לפני יצירתו ככתוב: "נעשה אדם", וכפרש"י: "נמלך בפמליא שלו". וגם אם לבסוף אין הקב"ה מתחשב בדעת המלאכים, הרי עצם ההתייעצות מלמדת אותנו שקיימת בעיתיות ביצירת האדם. עד שגם לאחר שהוחלט על יצירתו אין הוא נוצר כשאר בעלי החיים. על ההבדל הזה עמדו חכמים ואמרו: "כתיב: 'ויברא אלקים את האדם בצלמו', וכתיב: 'זכר ונקבה בראם' - הא כיצד?" ועל כך משיבה הגמרא: "בתחילה עלה במחשבה לברואו שנים ולבסוף נברא אחד". איך האחד הפך לבסוף לשנים? על כך אמרו במדרש [ב"ר ח]: "אחת מצלעותיו - בשעה שברא הקב"ה את אדם הראשון דו־פרצופים בראו, ונסרו ועשאו גביים, גב לכאן וגב לכאן". ובנוסח דומה אמרו: "אדם וזיווגו עמו נבראו ביחד, הה"ד: 'זכר ונקבה בראם', ונטלה מגביו והכינה והביאה אל האדם, הה"ד 'ויקח אחת מצלעותיו'".

מדוע היה צורך לברוא לכתחילה את האדם דו פרצופין אחד לפנים ואחד לאחור, ואחר כך לנסר אותם לשני גבים, למה מראש לא נברא המין האנושי כשני יצורים נפרדים כמו שאר כל היצורים? על שאלות אלו משיב הראי"ה בספרו עין איה [ברכות פ"ט אות קצא] והסברו הוא שבכל אדם פועלים שני כוחות והם הרגש והשכל. הרגש הוא הכח המצייר והמדמה בעל הטעם והחן, ואילו השכל הוא הכח הקר, החודר ומשקיף על הדברים במשפט וחשבון, ושניהם יחד מהווים באדם מערכה שלימה שהאדם צריך להם, על כן הורכבו באדם שני כוחות הללו: האחד, כח השירה הנובעת מרגש האדם וכוחו המצייר, והשני, השקפה שכלית הנובעת מכוחו השיפוטי של האדם. ושני הכוחות הללו קיימים ביחד אצל כל אחד משני המינים, גם באיש וגם באשה, ואעפ"כ יש הבדל בין האיש והאשה. אצל האיש הצד השכלי הוא הגובר על הרגש והטעם הציורי, ואילו האשה בנויה באופן הפוך שהרגש והטעם הטוב הוא הדומיננטי אצלה, [כמובן שאין זה אומר שהאשה בהשוואה לכל גבר היא פחות שכלית, אלא החשבון הוא במצבה של כל אשה עם עצמה, לדוגמא : גבר שיש לו 03% שכל ו02% רגש יש לו בתוך עצמו יותר שכל מרגש, אך יחסית הוא נחות מבחינה שכלית מאשה מחוננת שיש לה 06% אחוז רגש ורק 04% אחוז שכל, אלא שהכוח הרגשי של האשה הוא יותר דומיננטי אצלה ועם זאת מנת השכל שלה יכולה להיות גבוהה יותר משכל הגבר, ואין זה סותר את הקביעה האומרת שבאופן כללי הרגש באשה הוא חזק יותר מהשכל]. החלוקה הזו של המינים, שאצל האחד (האשה) הכח המוביל הוא הרגש ואצל האחר (הגבר) המוביל הוא השכל, היא לטובה, כי אם הכוחות, הרגש והשכל, היו פועלים בערבוביה אצל כל אחד, כי אז היה כח אחד מעכב או מפריע את שלמותו של הכח השני, ואילו כאשר כל כח וכח מתייחד ופועל בפני עצמו, כי אז יצא הכח המיוחד שלו אל הפועל בכל הדרו. והתכלית היא שכל אחד יתפתח בכוחו המיוחד, ולאחר שישתלם בכוחו המיוחד תהיה בעתיד הפריה לטובה על הכח האחר. לפי זה ההבדל בין האיש והאשה אינו רק ביצירה הגופנית,

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

שמה בבל
מיוחדת היא ארץ בבל, הנקראת גם ארץ שנער. שהיא נמצאת במקום המיוחד, הסמוך לארץ ישראל....
המשך בעמ' 2

שו"ת חורף
הפוסקים חלוקים כיצד יש להגדיר את היד החלשה עליה יש להניח תפילין של יד, האם הולכים אחר...
המשך בעמ' 3

סיפור לשבת
עם כוונת הלב הראויה
עתה משהתחלנו את התורה, נכון יהיה לבדוק מהי הדרך הנכונה והטובה ביותר, להנחיל את התורה...
המשך בעמ' 5

שביבים
- *לא לראות ולא לשמוע...*
- *"לא לגעת בנקודה הרגישה"*
- *להינצל מהרהורי עבירה*
- *זוהי סדום? מטאוריט גדם להדס באזור ים המלח לפני 3,650 שנה*

המשך בעמ' 7

הנהגת ה' בתשלום שכר עבדיו שומרי מצוותיו
"וירח ה' את ריח הניחוח, ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע...
המשך בעמ' 12

ד"ש מהעולם העליון
סיפר הרב מנחם שטיין שליט"א: "ישנה מורה המלמדת בסמינר בפתח תקוה, אשר שמעתי ממנה...
המשך בעמ' 13

בהבדלים הביולוגים שבין הזכר לנקבה, אלא גם כבר בתחילת היצירה האנושית נבדלו בצד הנפשי שלהם, שאותה ביטאו חז"ל באומרם: "דו פרצופין". והיצירה הכפולה הזו היא למען יהיה הכח הרגשי מלא ומוקף בכל צדדיו בלא שהשכל הקר והמשפט המדויק יפריעו לו להתרחב. ומנגד ישתלם הכח השכלי בכל עוצמתו מבלי שהכח הרגשי יפריע לו, ודווקא במתן הזדמנות שווה לכל אחד מהמינים להביא לידי גילוי את הצד המיוחד שלו, ולא בטשטושו, תתפקד החברה האנושית ביעילות טובה יותר, והשותפות של שני המינים לא תיצור מתחים ותחרות מיותרים אלא תעשה את העולם נאה ומתוקן יותר כאשר כל אחד מהמינים פועל ותורם בכח המיוחד שלו על החברה האנושית.

שמה בבל

/ הרב איתמר הרשקו

מיוחדת היא ארץ בבל, הנקראת גם ארץ שנער. שהיא נמצאת במקום המיוחד, הסמוך לארץ ישראל[1]. כשנהר פרת מפריד בינה, ובין א"י.

ובזמן המבול, כל מתי עולם ירדו לשם. ולכן נקראת גם, ארץ שנער. שלשם ננערו כל המתים[2]. יחד עם מימי המבול, שנבללו וירדו שמה[3].

לאחר המבול, ביקשו בני האדם[4] להקים שם מגדל. כדי לתת סמוכות לשמים, שלא יתמוטטו שוב[5]. ומהארץ הזו, נפוצו כל משפחות האדמה.

שמה של בבל, מעיד עליה. כמקום שבלבל את הכל. הן באנשים, והן בדרך התקשרותם. כשהשפות השונות, נוצרו במקום ההוא.

במדרש לפרשת נח, מודגש שימיו היו אמורים להיות אחרים. ולו זכו, היו מקבלים את התורה כבר אז[6]. ולא כרת הקב"ה ברית עם ישראל, אלא על התורה שבע"פ[7].

ולכן בתחילת ימי גלותנו, ירדנו לבבל. כשהקדימו לצאת לשם, החרש והמסגר. שהקימו את עולם התורה של בבל. לפני שהגיעו גולי יהודה, שבימי צדקיהו[8]. והתלמוד הבבלי, שמפיו כולנו חיים. נוצר דווקא בארץ ההיא.

כך שהבלבול הקיים שם, מביא להתנערות. כשם שננער האדם, לצאת ממעי אמו. וכשם שבני הנעורים, הם הזמן בו האדם מתפתח. אך זה גם זמן הסכנה, שהיצר בא ומפריע. כי יצר לב האדם - רע מנעוריו[9].

ועל ידי, לימוד תורה שבע"פ. יכול האדם להתיישר, ולגבור על היצר[10].

ולכן נח בונה תיבה, הרומזת לבתי המדרש[11]. ואף משה, נמצא בתיבה.

ולקראת כניסת ישראל לארצם. נאבק משה, כנגד עוג מלך הבשן. שהוא היחידי, שפלט מדור המבול[12]. שלא היה ממשפחת בני נח. ועל כן נתייירא משה, שמא תעמוד לעוג זכות פליטתו. עד שהבטיח הקב"ה למשה, שיימסר עוג בידו[13].

ולאחר שעקר עוג, הר הגדול כנגד כל ישראל. הכה משה אותו, בעקבו. ובכך גבר עליו[14].

עניין זה, הוא ההפרש שבין 'סיני' ל'עוקר הרים'[15]. ועל כך נתקנה, תפילת בית המדרש. שחיבר אותה רבי נחוניא בן הקנה[16].

משה הוא 'סיני', בעל השמועה של כל המצוות. ואילו עוג, שאמנם היה דולה ומשקה מתורת רבו[17]. אך לא הפנים בעצמו, את קדושת התורה[18]. ולכן עוג נשאר, כ'יושב קרנות'. כשם שנאחז בקרנות התיבה של נח, ולא נכנס אליה ממש[19].

ואנו מבקשים כל פעם, עם כניסתנו ללימוד. שנהיה מיושבי בית המדרש, כמשה ונח. ולא מיושבי קרנות, כעוג מלך הבשן.

ובימינו אנו, בעקבות משיחא. מתבררים עניינים אלו, ביתר שאת. כדוגמת הכאתו של משה, את עקביו של עוג. ובכך לימד אותנו, כיצד לגבור על אלו המסלפים את התורה. ומשתמשים בה, רק כדי לדלות ממנה דברי דופי.

כריתת הברית, על התורה שבע"פ. היא זו המבטיחה לנו, את ההצלה. כבימי נח, ודור המבול.

כשלבסוף אנו נגאלין, מבבל. ומשם עולים המושיעים, להר ציון[20].

1 - **הוא פרת** החשוב על כולם הנזכר על שם א"ו - רש"י בראשית ב, יד

2 - **מבול** שבלה את הכל שבלבל את הכל שהוביל את הכל מן הגבוה לנמוך וזהו לשון אונקלוס שתרגם טופנא שהציף את הכל והביאם לבבל שהיא עמוקה לכך נקראת שנער שננערו שם כל מתי מבול - שם ו, יז

3 - ס"א מימי וכן הגיה מהרש"ל בח"ש במס' שבת - שם

4 - **בני האדם** אלא בני מי שמא בני חמורים וגמלים אלא בני אדם הראשון שכפה את הטובה ואמר האשה אשר נתתה עמדי אף אלו כפו בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם מן המבול - שם יא, ה

5 - ד"א ודברים אחדים (ס"א דברים חדים) אמרו אחת לאלף ותרנ"ו שנים הרקיע מתמוטט כשם שעשה בימי המבול בואו ונעשה לו סמוכות (ב"ר) - שם, א

6 - "ויזכור אלהים את נח ואת כל החיה וגו'" וכתיב (תהלים לו, ז): "צִדְקָתְךָ כְּהַרְרֵי אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תּוֹשִׁיעַ ה'". רבי ישמעאל ורבי עקיבא, רבי ישמעאל אומר בזכות הצדיקים שקבלו את התורה שנתנה מהררי אל את עושה עמהם צדקה עד כהררי אל. אבל רשעים שלא קיבלו את התורה שניתנה מהררי אל את מדקדק עמהם עד תהום רבה - בראשית רבה פרשה לג, א

7 - אלה תולדות נח נח, יתברך שמו של ממ"ה הקדוש ברוך הוא שבחר בישראל משבעים אומות כמ"ש כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (דברים, לב) ונתן לנו את התורה בכתב ברמז צפונות וסתומות ופרשום בתורה שבע"פ וגלה אותם לישראל... לפי שלא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על התורה שבע"פ שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית (שמות, לד)... אלא ע"פ הדברים וזו היא תורה שבע"פ שהיא קשה ללמוד ויש בה צער גדול שהוא משולה לחשך שנאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול (ישעיה, ט), אלו בעלי התלמוד שראו אור גדול שהקב"ה מאיר עיניהם באיסור והתר בטמא ובטהור, ולעתיד לבא ואוהביו כצאת השמש בגבורתו (שופטים, ה), ולא קבלו ישראל את התורה עד שכפה עליהם הקדוש ברוך הוא את ההר כגיגית שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר (שמות, יט). ואמר רב דימי בר חמא א"ל הקב"ה לישראל אם מקבלים אתם את התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם, ואם תאמר על התורה שבכתב כפה עליהם את ההר והלא משעה שאמר להן מקבלין אתם את התורה, ענו כלם ואמרו נעשה ונשמע מפני שאין בה יגיעה וצער והיא מעט אלא אמר להן על התורה שבע"פ שיש בה דקדוקי מצות קלות וחמורות והיא עזה כמות וקשה כשאול קנאתה, לפי שאין לומד אותה אלא מי שאוהב הקדוש ברוך הוא בכל לבו ובכל נפשו ובכל מאודו שנא' ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך (דברים, ו)... ללמדך שכל מי שאוהב עושר ותענוג אינו יכול ללמוד תורה שבע"פ לפי שיש בה צער גדול ונדוד שינה ויש מבלה ומנבל עצמו עליה לפיכך מתן שכרה לעה"ב שנאמר העם ההולכים בחשך ראו אור גדול, אור גדול אור שנברא ביום ראשון שגנזו הקב"ה לעמלי תורה שבע"פ ביום ובלילה שבזכותן העולם עומד שנאמר (ירמיה לג, כה) כה אמר ה' אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי. אי זה הוא ברית שנוהג ביום ובלילה? זו תלמוד - תנחומא נח, פרשה ג

8 - הוציאן הקדוש ברוך הוא י"ב שנה קודם חרבן ירושלים בתורתן ובתלמודן שכך כתיב והגלה את כל ירושלים ואת כל השרים ואת כל גבורי החיל עשרת אלפים גולה וכל החרש והמסגר ולא נשאר זולת דלת עם הארץ (מלכים ב, כד)... אלא צדקה עשה הקב"ה עם ישראל שהקדים והגלה את גלות יכניה לגלות צדקיה כדי שלא תשתכח מהן תורה שבע"פ וישבו

בתורתן בבבל מן אותה שעה עד היום ולא שלט בהן לא אדום ולא יון ולא גזרו עליהם שמד - שם

9 - מנעריו כתיב משננער לצאת ממעי אמו נתן בו יצר הרע - רש"י בראשית ח, כא

10 - ת"ר קשה יצר הרע שאפילו יוצרו קראו רע שנאמר (בראשית ח, כא) כי יצר לב האדם רע מנעוריו אמר רב יצחק יצרו של אדם מתחדש עליו בכל יום שנאמר (בראשית ו, ה) רק רע כל היום ואמר ר"ש בן לוי יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש המיתו שנאמר (תהלים לז, לב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו ואלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו שנאמר אלהים לא יעזבנו בידו תנא דבי ר' ישמעאל בני אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ שנאמר (ירמיהו כג, כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע אם אבן הוא נימוח שנאמר (ישעיהו נה, א) הוי כל צמא לכו למים ואומר (איוב יד, יט) אבנים שחקו מים - קידושין ל:

11 - זוהר לפרשת נח

12 - **ויבא הפליט** לפי פשוטו זה עוג שפלט מן המלחמה והוא שכתוב כי רק עוג נשאר מיתר הרפאים וזהו נשאר שלא הרגוהו אמרפל וחבריו כשהכו הרפאים בעשתרות קרנים תנחומא ומדרש ב"ר זה עוג שפלט מדור המבול וזהו מיתר הרפאים שנאמר הנפילים היו בארץ וגו' - רש"י בראשית יד, יג

13 - **אל תירא אותו** (נדה סא) שהיה משה ירא להלחם שמא תעמוד לו זכותו של אברהם שנאמר (בראשית יד) ויבא הפליט, הוא עוג שפלט מן הרפאים שהכו כדרלעומר וחבריו בעשתרות קרנים. שנא' (דברים ג) כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים - רש"י במדבר כא, לד

14 - אבן שבקש עוג מלך הבשן לזרוק על ישראל גמרא גמירי לה אמר מחנה ישראל כמה הוי תלתא פרסי איזיל ואיעקר טורא בר תלתא פרסי ואישדי עלייהו ואיקטלינהו... משה כמה הוה עשר אמות שקיל נרגא בר עשר אמין שוור עשר אמין ומחייה בקרסוליה וקטליה - ברכות נד:

15 - שלחו להתם, סיני ועוקר הרים איזה מהם קודם. שלחו להו סיני קודם, שהכל צריכין למרי חטיא - ברכות סד.

16 - ביציאתו מהו אומר, מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאני משכים והם משכימים, אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים. אני עמל והם עמלים, אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר. אני רץ והם רצים, אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת - ברכות כח:

17 - המושל בתורת רבו, הוא דמשק אליעזר, אמר רבי אלעזר שדולה ומשקה מתורת רבו לאחרים - יומא כח:

18 - אמר לו אברהם בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך - רש"י בראשית כד, לט

19 - פרקי דרבי אליעזר, פרק כג

20 - ואף לימות המשיח אין חבלו של משיח רואין שנא' (זכריה, ב) הוי ציון המלטי, מאדום ומיון מגזרותיהן, וכתיב (מיכה ד, י) חולי וגחי בת ציון כיולדה כי עתה תצאי מקריה ושכנת בשדה, ושכנתי כתיב בשדה, שאע"פ שאדם גולה בשדה שכיניתי לא זזה ממך, (מיכה ד, י) ובאת עד בבל שם תנצלי שם יגאלך ה' מכף איביך. שם, ללמדך שמשם מתחלת הגאולה משם עולין לירושלים שנאמר ועלו מושיעים בהר ציון וגו' (עובדיה, א). אותה שעה, והיתה לה' המלוכה, וכי"ר - תנחומא נח, פרשה ג

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

הרב שליט"א מארח השבוע את רבני אתר "דין"

כיצד מגדירים מי שמאלי לעניין הנחת תפילין?

הפוסקים חלוקים כיצד יש להגדיר את היד החלשה עליה יש להניח תפילין של יד, האם הולכים אחר הכתיבה או אחר עשיית מלאכות, מה דעת המקובלים בעניין, ומה עושים במקרה בו אדם הינו שמאלי, אך הכריחו אותו לכתוב ביד ימין (כפי שהיה נהוג בעבר בחלק מהמקומות).

על איזו יד יש להניח תפילין? הגמרא במסכת מנחות (לו ע"ב) לומדת מלשון התורה בפרשתנו 'וקשרתם לאות על ידך', שיש להניח את התפילין על היד החלשה, כשנקודת ההנחה שלרוב האנשים מדובר ביד שמאל. בביאור הדרך ממנה למדים מהפסוק שיש להניח על היד החלשה, נחלקו התנאים והאמוראים והוצעו שלוש אפשרויות:

א. תנא קמא למד זאת מכך שבדרך כלל המילה 'יד' בתנ"ך מצביעה על יד שמאל, כמו בפסוק בישעיהו "ידי ייסדה ארץ וימיני טפחה שמים".

ב. רב אשי חלק ולמד דין זה מהפסוק בפרשת בא (יג, טז), שכשהתורה מורה שיש לקשור את התפילין על היד היא משתמשת בלשון 'ידכה' ('וקשרתם לאות על 'ידכה') - משמע שמניחים על היד הכהה, החלשה, שבדרך כלל היא יד שמאל.

ג. רבי יוחנן בדעה שלישית סבר, שיש להוכיח זאת על דרך ההקשה. בפרשיית התפילין בפרשת ואתחנן (ו, ח) כתוב 'וקשרתם לאות על ידך'... 'וכתבתם על מזוזות ביתך', כשם שכתיבה אצל רוב העולם על יד ימין, כך הקשירה של התפילין צריכה להתבצע באמצעות יד ימין, משמע שההנחה על יד שמאל.

על אף ההבדלים בין הלימודים, בחוט השני (סי' כח) והמשנה ברורה (כז, א) פסקו שהמניח על ידו החזקה אינו יוצא ידי חובה, כיוון שהמחלוקת היא כיצד התורה דורשת שתתבצע ההנחה, ולא כיצד חכמים דרשו, שאז היה מקום לומר שהמניח על ידו חזקה ייצא ידי חובה מדאורייתא, וזאת בניגוד לבית יעקב (דרכי תשובה שם) שסבר שהמניח על ידו החזקה יוצא ידי חובה בדיעבד (ועיין הערה[1]).

להלכה נפסק שהמניח על ידו החזקה אינו יוצא ידי חובה כלל, אלא שנחלקו הראשונים מה נחשבת היד החלשה. וודאי שבמקרה בו אדם עושה את כל מלאכתו בימין ואף כותב בה, יד שמאל היא ידו החלשה. אך מה יהיה הדין במקרה בו חלק מפעולותיו עושה בשמאל וחלק בימין? נחלקו בכך הראשונים, מחלוקת התלויה במחלוקת שראינו לעיל, מהיכן למדים שיש להניח על היד החלשה:

א. דעה ראשונה היא דעתו של רבינו יחיאל (הגהות רבינו פרץ לסמ"ק קנג, ח) שסבר, שהלימוד העיקרי הוא לימודו של רבי יוחנן, המקיש בין הכתיבה לבין הקשירה. משום כך נקט, שגם אם אדם עושה את כל פעולותיו ביד ימין, אם הוא כותב ביד שמאל - זו נחשבת ידו החזקה, ועליו להניח תפילין על יד ימין שהיא היד החלשה.

ב. ספר התרומה (ריג ד"ה תפילין) בדעה שנייה חלק על רבינו יחיאל וסבר, שהלימוד המרכזי הוא לימודו של רב אשי, שהיה אחרון האמוראים. משום כך, כיוון שרב אשי לומד מהמילה "ידכה" - יד כהה, היד החזקה היא היד שעושה את רוב פעולות האדם, כך שגם אם אדם כותב ביד החלשה יותר, אין זה משנה, ויש ללכת אחר עיקר כוחו, ובלשונו:

"וכל השולט וכותב בשמאל ושאר כל מלאכות של כח עושה בימין. זה הכלל, לעולם יניח תפילין ביד שתש כוחה אף על פי שכותב באותה יד, דהא (= שהרי) יד כהה דריש, משמע דבתר (= שאחרי)

כח וחלישות תליא מילתא (= תלוי הדבר), ואף על גב שכותב ביד תשות כח - אין בכך כלום."

ג. דעה שלישית, דעת ביניים, היא דעת התוספות (מנחות לז ע"א ד"ה מה), שהסתפקו ולא הכריעו האם קובעים שהיד החזקה היא היד בה כותבים וכדעת רבינו יחיאל, או היד החזקה כדעת ספר התרומה. משום כך נקטו, שרק במקרה בו אדם גם כותב ביד שמאל וגם משתמש בה, היא נחשבת ידו החזקה, ובכל מקרה ביניים יד ימין תחשב היד החזקה ועל יד שמאל יניחו את התפילין.

למעשה, כשם שנחלקו הראשונים בפסק ההלכה, כך נחלקו האחרונים:

א. הגר"א (שם, ד"ה ויש אומרים) וערוך השולחן (כז, יז) כתבו שהעיקר להלכה כדעת רב אשי וספר התרומה, שהיד החזקה היא היד שעושים בה את רוב הפעולות, ללא התייחסות לפעולת הכתיבה - ויש להניח על 'היד הכהה'. בטעם הדבר נימק ערוך השולחן, שראשית הלכה כרב אשי שהוא אחרון האמוראים. ושנית, יש ברייתא נוספת ממנה משמע שכך להלכה, ובלשון ערוך השולחן: "איטר יד ימינו, אם עושה כל מלאכתו בשמאל מניח בשמאלו שהוא ימין של כל אדם, דאצלו הוה יד זו כהה. ואם כותב בימינו ושאר כל מעשיו עושה בשמאלו, או כותב בשמאל ושאר כל מעשיו עושה בימין, הולכין אחר מעשיו, ומניח בהיד התשה בכח אצלו דהיא הכהה אצלו."

ב. השולחן ערוך (כז, ו) הביא כדעה ראשונה כ'יש אומרים' את דעת ספר התרומה, שהיד החזקה היא היד איתה מבצעים את רוב הפעולות, ולאחר מכן כ'יש אומרים' את דעת רבינו יחיאל, שהיד החזקה היא היד שכותבים בה. בעבר (נשא שנה ב'), ראינו מחלוקת כיצד להכריע במקרים אלו, אך הדעה הרווחת שדעת השולחן ערוך כדעת רבינו יחיאל, וכן הבין הרב עובדיה (יביע אומר או"ח ו, ב).

גם המאמר מרדכי (שם, ז) צעד בשיטה זו ונימק פסיקה זו בעקבות הט"ז והלבוש, שלא בהכרח אפשר להוכיח מדברי רב אשי שהוא סובר שהיד החלשה היא היד שלא עושים איתה את רוב המלאכות, וייתכן שהיד הכהה היא דווקא היד שלא כותבים בה, וכן פסקו גם המגן אברהם (שם) ורוב האחרונים, ובלשון המאמר מרדכי:

"הנה מבואר מדברי מרן ז"ל, דלדעה זו כל שכותב בשמאל אף על פי שעושה כל שאר המלאכות בימין מניח תפילין בימין ולפי קוצר דעתי מלשון הגהת סמ"ק שהביא הבית יוסף משמע כדברי מרן ז"ל, דהעיקר תלוי בכתיבה. ומה שהקשה הב"ח מידכה יד כהה, מתורץ כמו שכתבו הלבוש והט"ז, דלדעה זו יד שאינו כותב בה מקרי כהה לעניין זה."

ג. הב"ח (כז, ב) בדעה שלישית נקט כסברת התוספות, שיש להסתפק כיצד מכריעים מה נחשבת ידו החזקה של אדם. משום כך רק במקרה בו אדם גם כותב ביד שמאל וגם משתמש בה לרוב תשמישו - עליו להניח תפילין על יד ימין. גם כף החיים פסק כך, וצירף את דעת המקובלים שראינו לעיל (הערה 1), שתמיד יש להניח תפילין על יד שמאל, גם אם יד ימין היא היד החלשה.

כאמור, דעת רוב הפוסקים שהיד החזקה היא היד שכותבים בה ועל פי נתון זה יש לקבוע היכן להניח תפילין, עם כל זאת, במקרים בהם אין הכרעה ברורה שימין היא היד החזקה, סומכים גם על הדעות אחרות. למשל, נחלקו האחרונים בשאלה, מה הדין כאשר עיקר כתיבתו של אדם ביד שמאל, אך גם מסוגל לכתוב בצורה סבירה ביד ימין:

א. המשנה ברורה (כז, כה) סבר, שבמקרה זה הוא נחשב שמאלי ועליו להניח על יד ימין ב. הרב וואזנר (שבט הלוי ד, ו) חלק וסבר, שרק במקרה בו יש יתרון משמעותי ליד שמאל על יד ימין, האדם נחשב שמאלי. להלכה נוהגים כמותו, כיוון שניתן לצרף את דעת המקובלים שבכל עניין מניחים על יד שמאל, וכן דעת הב"ח שגם המלאכה וגם הכתיבה צריכה להיעשות בשמאל[2].

שמאלי שהפך לימני

כיום, לא רואים בעיה בכך שאדם נולד כשידו החזקה היא יד שמאל, אך בעבר במקרים רבים לא כך היה, ואף ניסו לשנות את הדבר והכריחו אנשים להשתמש רק ביד ימין. דנו הראשונים בשאלה, האם במקרה מעין זה ידו החזקה הופכת להיות יד ימין, או שהולכים אחרי הולדת וטבעו הבסיסי של האדם, וידו החזקה נשארת יד שמאל:

א. המרדכי (תתקסט) הביא דעה, שהיד החזקה היא היד שנולדה חזקה, ואין השפעה לכך שהאדם שינה את טבעו.

ב. רבינו יחיאל (הגהות רבינו פרץ לסמ"ק קנג, ח) חלק וסבר, שאין זה משנה כיצד נולד, וידו החזקה היא היד שחזקה כעת, וכן נקטו להלכה האחרונים, ובלשון המשנה ברורה (כז, כב):

"ואפילו נעשה איטר על ידי שהרגיל עצמו אחר כך ולא נולד כך יניח בימין, וכל שכן אם מן השמים הרגילוהו, דהיינו שנולד לו חולי בימינו וניטל הכח ממנו או שנקטע לו כף ידו הימנית וצריך לעשות כל מלאכתו בשמאל - בוודאי דינו כאיטר גמור ויניח על היד הרצוצה, ואם חזר לבריאותו ונעשה שולט בשתי ידיו בשוה הרי הוא ככל אדם."

אמנם, גם במקרה זה, כתבו המגן אברהם (כז, י) והרב עובדיה (אבה"ע ב, כ), שאם ימני התרגל לכתוב בשמאל כך שעכשיו היא היד החזקה, פוסקים כדעה שהביא המרדכי, שידו החזקה היא ימין, יד שנולדה חזקה, כיוון כפי שראינו לעיל, ניתן לצרף את דעת הב"ח שהולכים אחר היד שעימה עושים את רוב המלאכות, וכן את דעת המקובלים.

1 - יש להעיר שלדעת חלק מהמקובלים (וכן דעה יחידאית בראשונים), גם אדם שידו החזקה היא שמאל עליו להניח על ידי ימין. הבן איש חי (חיי שרה, ראשונה אות ז) וכף החיים (כז, א) חששו לדעה זו וכתבו, שעל אדם שמאלי להניח לאחר התפילה תפילין גם על יד שמאל (אם כי ללא ברכה). להלכה לא נפסק כמותם, אך כמו שנראה להלן יש שצירפו דעה זו במצבי ספק שונים.

2 - במקרה בו אדם כותב רק ביד שמאל, אך עושה את מלאכתו ביד ימין (כך שכאמור לפי דעת רוב הפוסקים שמאל נחשבת ידו החזקה, ולדעת הב"ח הוא נחשב ימני), יש שכתבו שלאחר התפילה יניח ללא ברכה תפילין על יד ימין, לחשוש לדעת הב"ח (ויש שאכן נוהגים כך). אמנם הרב משה פיינשטיין (או"ח ד, יא) סבר שזו טרחה גדולה להצריך להניח שני זוגות תפילין (למרות שכפי שראינו בעבר (בא שנה ב') רבים נוהגים להניח גם תפילין על פי שיטת רבינו תם), "ולא מצינו בספרי רבותינו עצה כזו".

סיפור לשבת

עם כוונת הלב הראויה

/ יעקב א. לוסטיגמן

עתה משהתחלנו את התורה , נכון יהיה לבדוק מהי הדרך הנכונה והטובה ביותר, להנחיל את התורה וקיום מצוותיה לבנינו אחרינו עד עולם? איך אנחנו יכולים לדעת שאנחנו עושים את הדבר הנכון והטוב ביותר, כדי שהילדים שלנו ילמדו מאתנו לירא את ה', לאהוב אותו, ולקיים את מצוותיו בהידור ובשמחה. את התשובה לשאלות הללו, ביקשנו לשמוע מפיו של הגה"צ רבי גמליאל רבינוביץ שליט"א, ראש ישיבת המוקבלים 'שער השמים', ומחברם של עשרות ספרים, אשר השיב לפנייתנו במאור פנים, ופתח כדרכו בסיפורים שזכה לראות ולשמוע בעצמו, או מפי עדי ראיה ושמיעה נאמנים, הממחישים את דבריו באופן מרתק וחודר ללב.

"הכרתי בירושלים משפחה חשובה מאוד: משפחת קופשיץ, הגאון רבי הערש קופשיץ זצ"ל וזוגתו מרת חיה ע"ה, שהיתה נכדה של הגרי"ח זוננפלד זצ"ל מרא דארעא דישראל", משיב לנו הגר"ג רבינוביץ שליט"א.

"היהודייה הצדיקה הזאת זכתה להעמיד משפחה לתפארת, מעטות המשפחות שזכו להעמיד כל כך הרבה בנים גדולי תורה כמוה, בנין וחתנין רבנן, מרן הגאון רבי ניסים קרליץ זצ"ל היה חתן שלה, הגאון רבי נתן קופשיץ שליט"א ואחיו הגאונים הם בניה.

"שאלו פעם את הרבנית קופשיץ ע"ה, בזכות מה היא זכתה להעמיד כזאת משפחה מיוחדת במינה של בנים וחתנים גדולי תורה? מה היתה התשובה שלה? 'כי רציתי!'.

"זה מה שהיא ענתה: 'רציתי שיהיו לי בנים וחתנים תלמידי חכמים, אז זכיתי לכך!'.

"שאלו אותה: הרבנית קופשיץ, מה זאת אומרת רצית? וכי אנחנו לא רוצים? גם אנחנו רוצים שהילדים שלנו יהיו גדולי תורה. מי לא חפץ בכך? יש יהודי חרדי אחד שאינו שואף בכל מאודו, שבניו יהיו גדולי תורה? אז מה אם הרבנית רצתה, גם אנחנו רוצים!

"התשובה שלה היתה מאוד פשוטה: 'אני רציתי שהבנים שלי יהיו תלמידי חכמים. אתם גם רוצים שהבנים שלכם יהיו תלמידי חכמים. גם! אתם גם רוצים את זה! אתם רוצים שיהיה לכם כסף, אתם רוצים בגד חדש, רוצים לשפץ את הבית, רוצים לנוח כל יום אחה"צ, רוצים לישן על מזרן נוח, עם מזגן שיעשה נעים בבית, מוזיקה שקטה ברקע, אוכל טעים לארוחת הצהרים, נשנושים בשפע לארוחת ביניים, פירות יפים וטובים שיהיו במקרר, קישוטי חרסינה עדינים בסלון, כלי כסף מעוטרים בוויטרינה ואם אפשר גם רכב חדש שיעמוד בחניה, ויוכיח לכולם שאתם מסודרים בחיים, ובנוסף אתם רוצים גם שהילדים שלכם יהיו תלמידי חכמים...

"'ואילו אני', היא הסבירה, 'אני רציתי שהבנים שלי יהיו תלמידי חכמים! זה הדבר היחיד שאי פעם רציתי. כל השאר לא עניין אותי ולא העסיק אותי אף פעם. רק שהילדים שלי יהיו תלמידי חכמים!

"עם כזה רצון חזק, כשכל כולה ממוקדת ברצון הזה, אין זה פלא שהיא אכן זכתה להשיג את מבוקשה ולראות נחת מיוחדת מבניה וחתניה המאירים את העולם בתורתם".

"מעבר לעצם הרעיון שהשאיפה החזקה גוררת השקעה מרובה, יש כאן עוד נקודה חשובה מאוד בחינוך הילדים, וכדאי לשים לזה לב", מוסיף הגר"ג רבינוביץ שליט"א. "צריך להבין שהילדים רואים אותנו איך אנחנו מקיימים מצוות. כמה אנחנו משקיעים בקיום ההלכה. הם רואים לא רק שאבא נוטל ידיים, אלא גם איך הוא נוטל ידיים. אילו 'פרצופים' הוא עושה בזמן הזה, אם הוא אוהב את ה'טקס' הזה של נטילת ידיים ונהנה ממנו, או שהוא עושה אותו כי אין ברירה ובלי ליטול ידיים אי אפשר לאכול אז חייבים...

"אני זוכר את אבי מורי, הגאון בעל 'מעדני השולחן', כשהוא היה נוטל ידיים... זה היה מחזה! הוא היה נעמד ליד הכיור, פניו רציניות, הולכים לעשות את רצון ה', וצריך לעשות את המצווה הזאת בשלמות. הוא היה מרים את הספל, בוחן מכל הצדדים לבדוק שהוא שלם וכשר לנטילה, וזה למרות שהוא בודק את הספל כל יום, ואף פעם לא היה בו אפילו לא סדק קטן. הוא מילא את המים בסבלנות, עד שהספל היה מלא, ואז קינח את ידיו פעם אחר פעם לוודא שהן יבשות, והיה נוטל מלוא ידיו מים, מרים את הידיים כדת וכדין, מברך במתינות, מחכך את ידיו זו בזו ומנגב ביסודיות. יכולת לעמוד שם ולהיות מרותק למראה שלו, להבעת הפנים, לתנועות הגוף, לצורה שבה הוא בירך, לאופן שבו הוא החזיק את הספל בידו! זה נכנס בעצמות!!!

"אבל אם אתה לוקח את הספל, מדבר תוך כדי עם מישהו שעומד לצדך בזמן שהספל מתמלא, והשיחה עוסקת בענייני הבל וריעות רוח, ורק ברגע האחרון אתה עוצר את השיחה כדי לשפוך קצת מים על היד, הילדים רואים את זה. הם מפנימים וקולטים את המסר. והמסר הוא: נטילת ידיים זה משהו שצריך לעבור אותו בדרך לאוכל...

"אני לא מדבר על אנשים שמזלזלים במצוות ובהלכה ולא מקיימים כראוי. אני מדבר על מי שכן מקיים כראוי, אבל לא

המשך בעמוד הבא...

עם כוונת הלב הראויה, זה עובר הלאה לילדים. על אחת כמה וכמה מי שלא מקיים את ההלכה כראוי, בוודאי שהילדים לא מקבלים בכלל שום חינוך איכותי לקיום ההלכה באופן כזה.

"יהודי שקם בבוקר רגע לפני סוף זמן קריאת שמע, נוטל ידיים בחטף וקורא קריאת שמע כשעיניו עוד דבוקות בקורי שינה... כי חייבים ואין ברירה והקב"ה יעניש את מי שלא יקרא קריאת שמע בזמן, יהודי כזה שלא יתפלא אם הילד שלו, חלילה וחס, לא יקרא קריאת שמע בזמנה בכלל. אבל אם אתה קם מספיק זמן קודם לכן כדי להתארגן כראוי, שש ושמח לקיים את מצוות קריאת שמע, שמחברת אותך עם הקב"ה ומקשרת אותך אליו, נו! זה חינוך לילדים!".

"אני רוצה לספר עוד סיפור מאבי מורי הגאון זצ"ל, ברשותכם. הוא חי 95 שנה עלי אדמות, אני חייתי לצדו עשרות שנים, ואני יכול להעיד שמימי לא ראיתי אותו מברך ברכת המזון שלא מתוך סידור! לא היה דבר כזה! הוא תמיד בירך מתוך הכתב, כשהוא לבוש בחליפה, עם מגבעת על הראש! תמיד!!!

"גם כשהיה זקן מופלג, הוא בקושי היה זז. לקח לו עשרים דקות לקום מהשולחן, להגיע עד למתלים של הכובע והחליפה, וללבוש את החליפה והכובע... זה היה מאמץ גדול מאוד עבורו, כל תנועה עלתה לו בקושי, אבל הוא לא ויתר. ברכת המזון! צריך לברך לקדוש ברוך הוא! שנברך ככה בלי חליפה? שנברך בעל פה? שנברך בלי להתכונן כראוי? איך אפשר???

"זכיתי במשך 35 שנה, לארח את הצדיק הירושלמי רבי זונדל קרויזר בביתי ללימוד יומי. היה לנו שיעור קבוע כל יום, והוא היה מגיע לביתי כל יום, לא הסכים שאני אבוא אליו.

"אני תמיד אומר לנכדים שבאים אצלי וכדו', אם אני רואה שמישהו מברך שלא מתוך הסידור אני אומר לו:'כשאכלת הסתכלת בתוך הצלחת? אז עכשיו כשאתה מברך תסתכל בבקשה בתוך הסידור!'.

"פעם אחת רבי זונדל שמע אותי אומר ככה לנכדים, הוא צחק ונהנה מהרעיון אבל אחר כך אמר לי שזה לא נכון מה שאני אומר: 'תגיד להם שגם מי שאוכל בלי להסתכל בצלחת, גם הוא חייב להסתכל בסידור כשהוא מברך! על צורת האכילה אפשר להתפשר, אבל על הצורה שבה מברכים ברכת המזון, על זה אי אפשר להתפשר!'...

"אבל איך מעבירים את ההרגשה הזאת לילדים? איך אפשר להטמיע בהם את החינוך הזה? זה לא מספיק לומר להם. גם אם תגיד לילדים אלפי פעמים לעשות משהו, הם יעשו בסופו של דבר מה שהם רוצים. הילד גדל, נהיה בחור ולאחר מכן אברך, אתה כבר לא יכול להכריח אותו לעשות מה שאתה רוצה.

"אז מה גורם לו לשמוע בקולך? התשובה היא: רק דוגמה אישית! ולא סתם דוגמה שאתה מראה לו שאתה מברך מתוך סידור וכדו', אלא דוגמה שאתה מראה לו שאתה שמח לעשות את זה! שזה מגיע מהרגשת שמחה בקיום המצווה.

"או, ברוך ה', הנה אנחנו הולכים לאכול ארוחת צהרים והארוחה הזאת, שהיא כל כולה חסד ה', היא מעניקה לנו את ההזדמנות לקיים כאלו מצוות חשובות!!! קודם כל אנחנו נוטלים ידיים, יש לכם מושג מהי נטילת ידיים? איזו זכות עצומה נפלה בחלקנו, שקיבלנו את המצווה הזאת שהיא מתקנת שלמה המלך שהיה החכם מכל אדם?.... חוץ מזה אנחנו זוכים לברך שתי ברכות לפני האוכל: 'על נטילת ידים' ו'המוציא לחם מן הארץ', שתי ברכות חשובות ויקרות, שכל אחת מהן היא מלאך טוב ומליץ שיעמוד לימיננו לשמור עלינו ולהמליץ טוב עלינו ברגע האמת.

"אחר כך אנחנו זוכים לקיים את הלכות כשרות המאכלים, כשמקפידים רק על אוכל כשר, איזו זכות נפלאה! ולאחר מכן מגיע השיא... ברכת המזון... איי איזו מצווה נפלאה מדאורייתא, איזו זכות עצומה. אשרינו שזכינו בכזאת מצווה נפלאה...

"כמובן שאפשר לומר את כל המילים היפות הללו מן השפה ולחוץ, ואז זה לא שווה שום דבר. אבל מי שעובד על העניין ומגיע להרגשה הזאת, הוא הוא האיש שיזכה שהילדים שלו ילכו בדרכו, ואף יוסיפו לעלות עוד ועוד במעלות התורה והיראה, כי זה החינוך האמיתי והנכון ביותר.

"תחשבו איך זה נראה כשאבא אומר לבן שלו: 'תחזיק את הספל ישר! נו... תנגב כבר את הידיים, ככה לא נוטלים ידיים! ראית שלא שפכת מספיק מים? כמה פעמים אמרתי לך? למה אתה לא יכול ליטול את הידיים פעם אחת כמו שצריך? אה? למה???', זה לא נקרא חינוך... זה נקרא 'כפיה דתית'...

"חינוך זה שהילד רואה אותך שש ושמח! אפשר להעיר מדי פעם, אבל העיקר זה להחדיר לילדים בעצמות כמה שזה טוב לך! כמה שזה נחמד לך! וזה לא מגיע על ידי דיבורים בעלמא, אלא על ידי הרגשה פנימית ועמוקה שמבצבצת החוצה ומשפיעה על כל הסביבה.

"ומעבר לעניין של חינוך הילדים, השמחה בקיום המצוות היא מעלה גדולה ועצומה גם כלפי האדם עצמו, שהרי ידוע מה שרבינו האר"י הקדוש כותב בפרשת 'כי תבוא' דבר איום ונורא, מה שהתורה אומרת שכל הקללות מגיעות תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב... אומר האר"י הקדוש שמידה טובה מרובה, ומי שמקיים מצוות בשמחה שכרו הרבה מאוד ומגיע לדרגות מופלאות, והוא מעיד על עצמו, שהוא עצמו הגיע לדרגות המופלאות שלו, שאין ילוד אשה יכול בכלל להשיג אותן, איך הוא הגיע לזה? על ידי שהיה שמח שמחה גדולה בקיום המצוות!!!

"עוד אומר האר"י הקדוש שם, שעל ידי שמחה בקיום המצוות, זוכים לתקן את הקלקולים והפגמים יותר ממה שמתקנים על ידי תעניות וסיגופים קשים...".

"אבל מה?... מגיעים אנשים ואומרים: הרב, אני רוצה לשמוח בקיום המצוות, אבל זה לא הולך לי. אני נוטל לולב ולא מרגיש כלום בלב, שום שמחה. שאני ירמה את עצמי? שאני יעשה חיוך מזויף על הפנים שיחשבו שאני שמח? זה לא משמח אותי! אני מברך 'שהכל נהיה בדברו' ולא מרגיש שום

המשך בעמוד הבא...

דבר מיוחד, איך אני יכול לשמוח עם המצוות?

"התשובה לזה היא: על ידי לימוד מוסר, כל יום, בלי חכמות! חייבים ללמוד מוסר כל יום! מוסר והלכה. יום שלא למדנו בו הלכה ומוסר – זה לא יום שהתנהל כשורה. אבא שלי היה מוסר שיעור לבחורים עשרות שנים, ולא עבר יום אחד שבו הוא לא למד איתם מוסר.

"הזכרתי את הצדיק רבי זונדל קרויזר זצ"ל, אז אני אומר עוד דבר טוב ממנו. הוא היה לו סדר לימוד מיוחד שבו הוא כל יום היה לומד חמישה ספרי מוסר. אני זוכר גם את השמות של הספרים ואשמח לשתף את הציבור, אולי יהיה מי שירצה לדבוק בדרכיו ולהחזיק במעלותיו המופלאות.

"הוא היה לומד כל יום את הספרים הבאים: 'נפש החיים', 'סדר היום', 'יסוד ושורש העבודה', היה לו ספר זוהר שבו הוא היה לומד, ובכל פעם שהגיע לאיזה קטע מהזוהר שבו יש עניין של מוסר, הוא היה מסמן בצד 'כוכבית', ומדי יום היה פותח את הספר הזה ולומד איפה שיש 'כוכבית' כזאת.

"הספר החמישי שהוא היה לומד היה ספר 'שער הכוונות' לרבינו האר"י הקדוש, זה בעצם ספר קבלה מובהק, אבל הוא החשיב את זה כספר מוסר. למה? כי כשרואים בשער הכוונות איזה כח עצום יש לכל תנועה שאדם עושה, איזה תיקונים מופלאים, עושה בעולמות העליונים כל ברכה שאנחנו מוציאים מהפה, איזה קלקולים ופגמים נוראיים יכול להתחולל ממילה אחת של דיבור אסור חלילה, כשרואים את זה ולומדים את זה, זה המוסר הכי גדול בעולם, אתה מבין שכל תנועה וכל מעשה שלך כאן למטה מנענע את העולמות העליונים כולם.

"בזמנינו אפשר להבין את זה טוב יותר. יכול אדם לשבת בבית, ללחוץ על כפתור ולירות טיל גרעיני על מדינה אחרת ולהחריב את העולם, בלחיצה אחת! כך ביתר שאת בקיום מצווה ועבירה. כל מצווה בונה עולמות וכל עבירה מחריבה ומקלקלת עולמות שלמים, כך שמי שלומד את זה מקבל פחד עצום מכל חטא, ושמחה גדולה בקיום המצוות. "על כל פנים, מי שיקפיד על לימוד מוסר מדי יום, ויפנים את הדברים, ויתבונן בעוצמת התועלת שיש בכל מצווה ובשכר העצום שמקבל האדם על כל מצווה, ובשמחה הגדולה ששמח הקב"ה עם כל מצווה שאנחנו מקיימים – מי שיעשה כך בוודאי יזכה לפתח אצלו בלב את העניין הזה של שמחה בקיום המצוות, ומכאן קצרה הדרך גם להעביר את הדברים לילדים, בצורה הטובה והחינוכית ביותר".

שביבים / שאול שיף

לא לראות ולא לשמוע...

/ אליעזר (לייזר) רוט

בעבר פורסמו כמה מאמרים מפיו של הג"ר יוסף ברמן שליט"א, נכדו חביבו של מגיד המישרים, הגה"צ פה מפיק מרגליות רבי יעקב גלינסקי זצ"ל. השבוע מובא כאן חלק נוסף מהשיחה כפי שנכתב מפיו:

אחת האמרות שהיו שגורות על לשונו של סבא היתה מה שאמרו חז"ל שלא המדרש עיקר, אלא המעשה, והוא הסביר את זה בדרך צחות על פי דרכו, כשמגיע דרשן ודורש לציבור בדברי מוסר והתעוררות, מתבל בווארטים על הפרשה ובחידודים כיד ה' הטובה עליו, החלק הכי חשוב זה הסיפורים שהוא מספר בדרשה, כי אותם הקהל יזכור הרבה יותר מכל הווארטים, ודווקא על ידי הסיפורים יזכרו גם את הווארטים שהם באו להסביר...

ואם כן, אין לנו ברירה אלא להחזיק בדרכו, ולפתוח את דברינו במעשה נפלא שאירע עמו, ושנותן לנו קצת מושג איך צריכה להיראות זווית ההסתכלות של אדם על החיים בכלל ועל האתגרים והקשיים שמגיעים במשך החיים בפרט.

וכך היה המעשה, בשנים האחרונות לחייו היה סבא כבד שמיעה, לאחר שסבל מדלקת קשה באוזניו שהציקה לו מאוד במשך שנים, ולבסוף נרפאה בזכות ברכה מיוחדת ממרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, אבל הנזק נשאר והשמיעה נפגעה.

כידוע, השמיעה זה חוש מאוד חשוב כדי לשמור על קשר עם הסביבה. אדם רגיל שהשמיעה שלו נפגעת עלול להישבר מזה מאוד. הוא הופך פתאום למרוחק מחברת בני האדם כי הוא לא שומע וכל פעם צריכים לצעוק לו לתוך האוזן או לדבר אתו בקול גדול, זה לא נעים ולא נחמד בכלל, אבל הגר"י גלינסקי עבר אתגרים הרבה יותר מורכבים מזה, וגם את האתגר הזה הוא צלח בגבורה מיוחדת במינה. והנה ביום מן הימים הזדמן לו לפגוש את הגאון רבי משה טורק זצ"ל, שהיה אדם גדול מאוד והיה אחד מבני החבורה של כל גדולי וצדיקי הדור. רבי משה שנפטר בגיל 99, היה כבר אז זקן ושבע ימים, ועיניו כבדו מזוקן, לא יוכל לראות...

אמרו לרבי משה טורק שהנה רבי יענקלה גלינסקי בא לשוחח עמו. נהרו פניו של רבי משה, וכשקרבו זה אל זה אמר לו סבא שהוא רוצה ממנו ברכה: "יהודי כמוכם שכבר כמה וכמה שנים לא ראו עיניו שום דבר טומאה, ובוודאי שלא ראו דבר איסור, אני רוצה שתברכו אותי. כזאת שמירת עיניים של אדם עיוור, משרה עליו קדושה מיוחדת...".

רבי משה חייך בביטול והשיב תשובה מחוכמת לא פחות: "נו... הרי אתם, רבי יעקב, כבר כמה שנים לא שומעים דברים בטלים, ובוודאי שלא לשון הרע ודברים אסורים. אם כן הרי אתם מזוככים מאוד,

ואיך אוכל לוותר על ההזדמנות לקבל ברכה מאדם שלא שמעו אוזניו דברים בטלים כבר כמה וכמה שנים?...".

עד כאן הסיפור, ואני רוצה להוסיף עליו תובנה מעניינת. אדם רגיל כשהוא מבחין באדם כבד ראיה, מה הוא רואה? בעל מום! כשהוא אדם שהוא כבד שמיעה מה הוא רואה? בעל מום! אבל הגר"י גלינסקי והגר"מ טורק זכר צדיקים לברכה, אצלם לא לראות ולא לשמוע זה המעלה הגדולה ביותר שיש לאדם! זאת סיבה לבקש ממנו ברכה, להתבטל בפניו!

אבל כלפי עצמו הוא לא ויתר. אומנם דברים בטלים הוא לא שמע באוזניו, אבל על דברים שבקדושה הוא לא ויתר. בהיותו זקן מופלג, בגיל 90 ומעלה, הוא היה נעמד כמו נער צעיר בכל פעם לפני קדיש וקדושה וחזרת הש"ץ, וניגש את העמוד של שליח הציבור בבית הכנסת, עומד קרוב קרוב, כדי לשמוע כל מילה! בקריאת התורה הוא היה עומד בבימה למרות שגופו כבר היה חלש מאוד, ועיניו היו נעוצות בריכוז בשפתיו של ה'בעל קורא', בעודו מתאמץ בכל כוחו להקשיב ולשמוע את אשר יוצא מפיו.

עד כדי כך הוא היה נצמד אל החזן והבעל קורא, שזה כבר היה מעורר גיחוך קל בקרב אנשים שלא הבינו למה הוא הוא כל כך מתאמץ בכזה גיל. חשבו שזאת עקשנות אופיינית של זקנים... אבל לא ידעו שהוא היה איש עקשן לדברים שבקדושה כל ימי חייו, אף פעם לא עשה לעצמו הנחות, ותמיד דרש מעצמו עוד ועוד. עוד תופעה שסבל ממנה מאוד בגיל המבוגר יותר, היתה הצרידות. קולו היה צרוד, ולאדם שנושא דרשות מבוקר ועד לילה מדובר בבעיה קשה מאוד. אנשים היו שואלים אותנו לא פעם לא מטפלים בצרידות הזאת. אולי כדאי שהוא ייקח חופש מספר שבועות מכל הדרשות שהוא אומר בלי סוף, וכך יוכלו מיתרי הקול שלו להחלים ולהשתקם. מה שאנשים לא ידעו זה שהצרידות נגרמה מגידול שצמח על מיתרי הקול שלו ל"ע. במשך שנים הוא סחב את הצרידות הזאת, ולא התלונן. המשיך לדבר ולדרוש למרות המאמץ הגדול.

בשנת תשס"ד הוא לקח אנטיביוטיקה במשך שלושה חודשים רצופים, בגלל הדלקת ממנה סבל באוזנו, הטיפול החליש אותו מאוד, עד כדי כך שלא היה מסוגל ללבוש אפילו חליפה על גופו ולהחזיק את עצמו עם המשקל של החליפה. זה היה כבד מדי. במקום חליפה הוא לבש קפוטה פרחונית קלה, בלי בטנה, כי זה היה קצת יותר קל ואת זה הוא עוד יכול היה איכשהו להחזיק על עצמו. הוא היה כל כך חלש עד שכבר חשבו שאולי אסור לתת לו לדרוש ברבים, כי המאמץ מסוכן מדי עבורו. שאלו את מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שאמר שאכן יש להפחית מהעומס בגלל הבריאות, אבל עשר דקות ביום כן צריך לתת לו לדבר, כי אי אפשר לקחת ממנו לגמרי את העניין של זיכוי הרבים.

אני אתן עוד דוגמה לרמת המחויבות האישית שהיתה לו לנושא הה של זיכוי הרבים ואמירת דרשות: שנים אחדות לפני פטירתו, הגיע סבא לבית הורי שיבלחט"א, שבת קודש, כמנהגו במשך שנים רבות שהיה מגיע לבקר בזמן שהיינו אוכלים את סעודת השבת.

פתאום ראיתי שהוא הזיז את היד בצורה משונה, הוא לא קם ליטול ידיים. התחלנו לבדוק מה קורה, ומיד הבנו שהוא עובר אירוע מוחי. כמובן שהזמנו אמבולנס ונתנו לו קצת חמצן וטיפלו בו עד שהתאושש קצת. כשרצו לפנותו לבית החולים, סבא התעקש בתוקף שלא לצאת מהבית. בשום אופן! במקום זאת הוא נשכב לנוח קצת, וכך נשאר בבית עד מוצאי השבת. במוצאי שבת חשבו שאולי עכשיו הוא כבר כן יסכים לגשת לבית החולים, אבל הוא עדיין עמד בסירובו, והלך לקיים את ה'ועד' הקבוע עם קבוצת אברכים בני עליה מישיבת 'בית שמעיה' שהוא היה מנהיג אותם בקבלות טובות והנהגות טובות. היתה להם קביעות מדי שבוע במוצאי שבת קודש, וסבא הסביר לאחר מכן שהוא לא יכול היה בשום אופן ללכת לבית החולים ולוותר בגלל זה על קיום הוועד הזה עם קבוצה של כאלו בני עליה, הוא הרגיש שהוא משפיע עליהם ולא הסכים לוותר על זה בשום אופן.

אני זוכר ששנתיים לפני שנפטר, הגעתי אליו בערב ראש השנה, הוא היה אז מאושפז בבית החולים. הוא אמר לי אז שהוא סוקר את ימי חייו ומוצא שהוא עבר צרות נוראות. הוא היה פליט בשואה, איבד את הוריו ומשפחתו, נדד ברוסיה, הוגלה לסיביר, עובד בפרך ורעב לפת לחם, אחר כך סבל ממחלות שונות, איבד שני ילדים, לא שמע טוב, היה צרוד ועוד כהנה וכהנה צרות רבות ורעות.

"אבל מצד שני", הוא אמר לי, "תראה איך הקב"ה מראה את אהבתו אלי! תראה מה הוא עשה לי... אח! מי היה מאמין שישמעו ממני בכלל, והנה עכשיו יוצאים ספרים שלי ומתקבלים באהדה בתפוצות ישראל, ואנשים מוכנים לשמוע ממני דרשות ולאפשר לי לזכות את הרבים... איזה חסד נפלא עושה עמי הקב"ה. היה שווה לסבול את כל הצרות בשביל כאלו חסדים גלויים ומופלגים שהקב"ה עושה עמי!

חשבתי לעצמי, תראה את צורת החשיבה של יהודי עובד ה' אמיתי. הרי מהדרשות הוא לא הרוויח כסף. הוא לא היה גובה תשלום, ואף היה משלם עבור הנסיעה באוטובוסים... גם מהספרים הוא לא הרוויח כסף בכלל. הזכויות על הספרים הם של הרב וולך באופן בלעדי, לסבא לא היתה שום הנאה גשמית מהם.

בעצם אפשר לומר שהוא תרם מעצמו ומכישוריו וכוחות למען הקב"ה, זיכה את הרבים ועוררם לתשובה ומעשים טובים, חיבר ספרים שעד היום מאירים ליהודים ברחבי העולם את ליל הסדר, את חגי ומועדי ישראל, ואפילו סתם ימים של חול ושגרה.

אבל הוא לא ראה בזה מתנה שהוא נתן לקב"ה, אלא מתנה שהקב"ה נתן לו!!!

לסיום אספר כאן מעשה נפלא שאירע עמו, ושממנו למד הרבה מאוד לעבודת ה', איך שיהודי לא צריך לעשות חשבונות כמה תועלת תהיה למעשה כזה או אחר, אלא עליו לעשות את רצון ה' בכל מצב וגם כשנראה שלא תהיה לזה כל תועלת. וכך היה המעשה:

ביום מן הימים פנה הגאון הצדיק רבי רפאל ברוך טולידנו, רבה של העיר מקנס במרוקו, שהתגורר באחרית ימיו בבני ברק והיה מזכה את הרבים בדרשות שנשא לעולי מרוקו, כשהוא מעודד אותם לשלוח את בניהם לישיבות וכך הציל נפשות רבות מישראל מרדת שחת חלילה.הגיע רבי רפאל ברוך זצ"ל לסבא, ואמר לו שיש לו איזו מושבה בדרום, באזור באר שבע, שאין שם מקווה טהרה. חייבים לבוא לשם, ולדבר בעניין הזה של קדושה וטהרה, כדי שהתושבים במקום יפרישו כל אחד סכום נכבד מכיסו יותר מכפי יכולתו, ובכוחות משותפים יממנו את הקמתו של מקווה טהרה.

נסעו לאותה מושבה, מרחק של כשעתיים נסיעה, הגיעו לבית הכנסת המקומי, ומצאו בו... איש אחד בלבד! אדם אחד מתושבי המקום פינה לעצמו זמן כדי לשמוע את הדרשה. אדם אחד, ותו לא. סבא זצ"ל פנה כה וכה, הסתכל לפה והסתכל לשם, חיפש לראות אולי יבוא עוד אחד, אבל אין אף אחד. רק הוא, רבי רפאל ברוך ועוד אדם אחד בודד מתושבי המקום. ההרגשה היתה מאוד לא נעימה.

הם טרחו ובאו מרחוק וכמעט אף אחד מתושבי המקום לא טרח להגיע לבית הכנסת שנמצא בסמוך? ובכלל, הרי מטרת הדרשה הזאת היא לגייס תרומות. יושב כאן יהודי אחד בודד, הוא יכול לתרום לבד מקווה טהרה? מה, הוא רוטשילד? אין שום סיכוי שהדרשה הזאת תשיג את יעודה... אבל רבי רפאל ברוך לא ויתר. היה לו מקל רבני עם גולת כסף בראשו, הוא הרים את המקל בתנועה החלטית, הכה ברצפה ואמר לסבא: "רבי יעקב! גם אמבולנס מביאים כדי להציל אדם אחד, ומדוע תהיה הצלתו הרוחנית של יהודי פחותת ערך לעומת הצלתו הגשמית? רבי רפאל ברוך התיישב, היהודי הנוסף שהיה שם התיישב גם הוא, וסבא עלה לבימה שלפני ארון הקודש, הוא פתח את דבריו בווארט חזק מאוד, נאמר בפסוק "כשופר הרם קולך". כמו שאדם התוקע תקיעת שופר אין הבדל בקול התקיעה ובמשך התקיעה בין אם הוא תוקע עבור אדם אחד או עבור מאה אנשים, כך גם כשאומרים דרשה זה לא משנה אם אומרים אותה לאדם אחד או למאה אנשים, גם לאדם אחד צריך לומר את הדרשה באותו הלהט ובאותה ההתלהבות!

"עצם סבא את עיניו, דמיין כאילו בית הכנסת מלא מפה לפה ואכן דרשה חוצבת להבות על ענייני הטהרה והקדושה, כמה שזה חשוב שיהיה מקוה טהרה בכל יישוב שיש בו יהודים, על אחת כמה וכמה יישוב שכל תושביו יהודים, בארץ הקודש, איך ייתכן שלא יהיה מקווה טהרה, ולכן נקראים כל תושבי המקום לעשות כל אחד מאמץ גדול יותר מכפי יכולתו ולתרום כסף כדי להקים כאן מקווה... העיניים שלו היו עצומות, והוא היה בטוח שתוך כדי הדרשה בוודאי באו עוד כמה אנשים, לפחות חמישה או שישה נוספים. לא יכול להיות שאף אחד לא מגיע. אבל הוא לא פתח את העיניים כדי שלא להתאכזב... כשסיים לדרוש בלהט רב כדרכו בקודש, פקח סבא את עיניו והביט אל בית המדרש ש... נשאר ריק! חוץ מאותו יהודי בודד שהגיע לפני הדרשה, היה שם עוד יהודי אחד מתושבי המקום שהגיע באיחור. זהו! שני אנשים ישבו שם ושמעו את הדברים הנלהבים... ההרגשה היתה קצת חמוצה. דרשתי ודיברתי והגעתי מרחוק ובסוף כלום. גם אם שני אלו יתרמו כל אחד סכום הגון זה כמובן לא יספיק לבניית מקווה... יצאו החוצה, והנה מעזרת הנשים יורדות שתי נשים שהקשיבו גם הן לדרשה.

זאת כבר היתה הפתעה, מסתבר שלא רק שני אנשים באו לשמוע, אלא ארבעה. הנשים הללו היו נשותיהם של שני הגברים שישבו בבית הכנסת. אחת מאותן נשים ניגשת לבעלה, מסתודדת אתו זמן קצר בצד, ולאחר מכן ניגשים שניהם לסבא זצ"ל ולרבי רפאל ברוך זצ"ל, והאיש אומר להם: "אשתי סיפרה לי שהיא התרגשה מאוד מהדרשה שנאמרה בכזה להט ומעומק הלב", הוא מסביר, "יש לנו כספי שילומים שקיבלנו מגרמניה, כפיצוי על הרכוש היהודי שנשדד, נבזז והושחת בשואה הנוראה. החלטנו לתרום עכשיו חצי מהסכום שחסכנו עד כה, לטובת בניית מקווה". כששמעו בכמה מסתכם אותו חצי של שני בני הזוג ניצולי השואה, התברר שמדובר בסכום שמספיק לשני שליש מהסכום הנדרש בניית המקווה. נשאר צורך לגייס עוד שליש משאר אנשי המושבה... הבעיה היתה שכאמור לא היה נראה שתהיה היענות כלשהי מצד אנשי המקום שאפילו לשמוע את הדרשה לא טרחו ואיך יוכלו לבקש מהם גם לשלם כסף עבור בניית המקווה? אבל רבי רפאל ברוך לא הסכים לתת להזדמנות הזאת לחמוק מהידיים שלהם. הוא עשה בירור קצר והתברר לו שיו"ר המועצה הדתית באותה המועצה הוא תושב מקנס לשעבר, העיר בה כיהן כמרא דאתרא. הרב הלך אליו וחייב אותו לשלם את השליש הנותר: "תראה איזו אשה צדיקה יש לכם פה במושבה", אמר הרב, "שני שליש מבניית המקווה היא תרמה מכספה הפרטי שחסכה במשך שנים. אתה לא יכול לעשות מאמץ ולהוסיף תקציב כדי לממן את השליש הנותר??? ככה מתנהג יליד מקנס? זה החינוך שקיבלת בבית???".

ואכן פעלו הדברים את פעולתם, והמקווה קם ונבנה לשם ולתפארה! סבא היה אומר שהסיפור הזה לימד אותו לא לזלזל בשום השקעה, כי מי שמחליט בסופו של דבר מה תהיה התוצאה, זה רק הקב"ה בכבודו ובעצמו.

"לא לגעת בנקודה הרגישה"

המשגיח דפוניבז', מרן הגה"צ רבי יחזקאל לוונשטיין זצ"ל, סיפר פעם בוועד שמסר לחתנים, על תנור חשמלי שרכש, וכאשר הוציא את התנור מן האריזה, מצא שם חוברת מודפסת. בשער החוברת היתה כותרת גדולה ובה מילה אחת: 'הוראות'. "חשבתי לעצמי", אמר המשגיח, "הרי התנור שרכשתי אינו גדול מידי, ומטרתו לחמם בסך־הכל דירה אחת, לא גדולה, ולשם מה זקוקים לכל־כך הרבה הוראות להפעלת התנור?" אבל, הוסיף מרן זצ"ל: "משפתחתי את החוברת ועיינתי בה, למדתי שאכן גם לתנור לא־גדול שכזה, נצרך היצרן לחבר הוראות רבות, ולהזהיר את המשתמשים - בהערה 'אדומה', שהודפסה אף היא בשולי העמוד הראשון של החוברת - שגם אי־מילויה של הוראה אחת, עלולה לגרום לאסון. "אודה ולא אבוש", אמר המשגיח בחיוך, "שלא הבנתי ממש את כל ההוראות שנדפסו בחוברת ההיא, אבל מה שכן הבנתי הוא, שכל מוצר זקוק להוראות־הפעלה, ואם לא מקיימים אותן כלשונן, המוצר לא יפעל כראוי. "עכשיו תבינו", פנה רבי יחזקאל לחתנים בני התורה, "שאם כך הם פני הדברים באשר לתנור, אז אי אפשר להקים ולהפעיל בית יהודי, ללא ציות מוחלט להוראות שניתנו על ידי ה'מוסמכים' לכך, והאמורות ליישר את אורחות־הבית שהינכם מתעתדים להקים. "הבית היהודי, משכן לאלוקי ישראל, שהשם יתברך רואה בו יסוד כה חשוב בחייו של כל יהודי, ובנשמת העם היהודי כולו, זקוק אף הוא לסדרה ארוכה של תקנות ופקודות, צווים וחוקים, ואשרי מי שיציית לכל ההוראות הללו, כפשוטן, ולא ינסה להערים ולהתחכם, ולא יתעלם מאף אחת מהן".

על דבריו של המשגיח אפשר להוסיף את דברי המהרי"ל, שאמר שהפסוק בתהילים (פרק ס"ח פסוק ז') "מושיב יחידים ביתה, מוציא אסירים בכושרות" וכו', מוסב על השי"ת המזווג זיווגים, אבל בניגוד לשדכן העושה את מלאכתו במשך שבוע־שבועיים, ולאחר שקיבל את שכרו אינו מתעסק יותר עם המשודכים, השי"ת 'עומד בקשר' עם בני הזוג במשך כל ימי חייהם. גם לאחר שנישאו, ושנים רבות לאחר מכן, כאשר רואה השי"ת שנוצרו בעיות בין הבעל לאשה, הוא משתדל לסדר את העניינים על הצד הטוב, וכביכול מזווגם שוב ושוב עד שהוא 'מושיב' את היחידים ביתה, כלשון הפסוק. ואם כן, כאשר בני הזוג נכנסים לשכון־כבוד בין כתלי ביתם, צריכים הם להישמע להוראות המדויקות שניתנו לנו בענין החיים המשותפים, כמו למשל 'מכבדה יותר מגופו' וכיו"ב. את ההוראות הקפדניות הללו יש למלא בדקדקנות מרובה, וכל חריגה וסטיה עלולה לגרום לבעיות חריפות בשלום־הבית. ואולי כדאי לתת המחשה ודוגמא לדברים האמורים: ערבי פסחים הם הזמן הרגיש ביותר בבית ובמשפחה, וגם בבתים כאלה, שבמשך השנה לא נשמעים שם

וויכוחים ולא מתעוררות מריבות, בערב פסח - הכל נפיץ, ויש להשקיע מחשבה רבה כיצד לשמור על שלום־הבית.

מעשה שהיה, בבית של ת"ח מופלג, שבמשך כל ימות השנה נוטלת אשתו את עול הבית על גבה, ועושה את כל המלאכות הנצרכות, והבעל יושב ולומד ללא הפוגה. והנה, בערב פסח האחרון, פונה הבעל אל אשתו, כבר בשעות הצהריים, ומבקש ממנה לסדר את קערת ליל הסדר. בעקבות כך, כעסה האשה מאוד על בעלה, והדבר גרם ל'פיצוץ' בבית. אש־המריבה התעוררה, והאשה החלה לצעוק על בעלה: "איך אתה רוצה שאסדר עכשיו את הקערה, באמצע העיסוקים התכופים שלי בבית? וכי אתה רוצה שאוציא עכשיו את החרוסת ואת הכרפס, מכליהם, ואניח אותם בקערה?! האם יש לי עכשיו את הזמן הדרוש לכך???". הנס הגדול היה שהבעל שתק, ולא הגיב לצעקותיה של אשתו, שמשם יצאה מכליה. הת"ח הגיע אלי, כדי להתייעץ מה לעשות, וביקש שאסביר לו על מה יצא קצפה של אשתו. "הרי בסך הכל ביקשתי ממנה לסדר את הקערה!", אמר. שאלתי את הבעל האם אשתו איטית בעבודתה, והוא השיב בחיוב, ואף תיאר את האיטיות הגדולה שלה בעבודות הבית. "אם כן, זו היא התשובה להתעוררות הכעס שלה, נגעת לאשתך ב'נקודה הרגישה' שלה, וכל אחד אמור לדעת מה היא הנקודה הרגישה של אשתו, ולא לגעת בה - לעולם! "כיון שהיא איטית בעבודתה, הרי כשביקשת ממנה, כבר בשעות הצהרים, שתסדר את הקערה, היא נכנסה ללחץ גדול מאוד, כיון שעכשיו היא צריכה לעזוב את העיסוקים שלה, ולעסוק בסידור הקערה, והיות שהיא איטית מאוד, היא לא תהיה מסוגלת לכך. "יתירה מזאת; יתכן שהיא חשבה, שבבקשתך זו הינך מנסה לבחון אותה האם היא תצליח - למרות הכבדות שלה בעבודתה - לסדר את הקערה... וכיון שמדובר בנקודה הרגישה שלה, היא יצא מכליה, שהרי אף אחד - ובמיוחד לא אשה - אינו רוצה שיפגעו בו בנקודה זו".

הוראה נוספת קשורה לאמרה נאה ששמענו מהגאון רבי משה מרדכי שולזינגר זצ"ל: "עם ישראל נמשלו ליונה, והנה ליונים יש טבע שמעולם לא נכנסים היונים והיונות ביחד לקן. כשהזכר נמצא שם, הנקבה ממתינה בחוץ, וכן להיפך. ואפשר ללמוד מכך", אמר הגאון, "שהקב"ה הטביע טבע זה ביונים כדי שלא יתחככו האחד בשני, ולא יגיעו לידי מריבה. "לכן, גם בני ישראל, שנמשלו ליונים, צריכים לנהוג בדרך זו, וישתדלו שלא להתחכך האחד בשני ללא צורך, ולא יתערבו האחד בענייניו של השני, כשאין צורך בכך".

יש אנשים שכאשר הם נכנסים לביתם, הם 'מכניסים את האף' אל תוך סיר הבישול שהכינה עקרת הבית, ו'מביעים דעה' בענין האוכל; זה טעים וזה לא טעים, למאכל פלוני היה צריך להוסיף מלח, ומאכל אחר היה צריך לבשל על אש חזקה יותר. והם נוהגים שלא כדרכן של היונים.

ובכלל, מקומו של הבעל הוא בבית המדרש, ולא בבית, כמו שאומרת הגמרא (ערכין, דף י"ט עמוד א) 'אמרי אינשי, סבא בביתא - פאחא בביתא; סבתא בביתא - סימא בביתא'. ומסביר רש"י, כאשר האיש נמצא בביתו - יש שבר בבית וכשהאישה בבית - מטמון בבית.

אם הבעל יהיה בבית המדרש, ויתחבר ללומדי התורה, בוודאי שהוא לא יתחכך עם רעייתו על כל צעד ושעל, והדבר ייטב לשניהם...

הגיע לאוזניי מעשה מופלא, על אברך שגנבים נכנסו לביתו, והצליחו לגנוב סכומי כסף גדולים מאוד. ואם לא היה די בעצם הגניבה וההפסד הכבד שנחת עליו, מי שבגללו בוצעה הגניבה, היתה... אשתו, ששכחה לנעול את הדלת בצאתה מן הבית.

כאשר הגיע הת"ח לביתו וראה שהכל פרוץ והכסף איננו, עלה בליבו כעס רב על הגנבים. אשתו לא היתה בבית, והוא החל לצעוק: "איזה אנשים רעים הם, הגנבים הללו; איך זה שהם לא חסו עלי ועל ממוני, הרי אני אברך־כולל האוכל מן היד לפה, ואין לי אגורה מיותרת, ואיך הם העזו להמיט עלי צרה גדולה שכזו???"

הבעל היה כעוס וממורמר בצורה לא־רגילה. אבל ראה זה פלא; ברגע שאשתו נכנסה הביתה, הפך את עורו, והחל לפזר חיוכים לכל עבר, ואף הרגיע את אשתו. לפתע־פתאום צצו על לשונו מאמרי חז"ל בענייני בטחון, והוא החל לשנן לה אותם, דבר דבור על אופניו- - -

בעוד שהאישה היתה בטוחה שבעלה יצעק עליה, על כך שלא זכרה לנעול את הבית, קרה דבר הפוך לגמרי. ניגשתי אל הת"ח ההוא, ושאלתי אותו איך הוא מסוגל להתנהג כך? הרי מדובר במשימה קשה ביותר! הוא השיב: "הרי כל הדברים הטובים שיש לי בעולם, הכל־הכל הגיע בזכות רעייתי, ואיך אני יכול להתרגז עליה? אז היא שגתה פעם אחת, והשאירה את הדלת פתוחה, אז מה קרה?" האברך הזה היה מסוגל להשתנות ברגע אחד! עד שאשתו נכנסה הביתה, הוא היה כעוס מאוד על הגנבים הרשעים, ולפתע־פתאום השתנה, ולבש צורה אחרת לגמרי. הסיבה לכך נעוצה בהרגשה אמיתית שפיעמה בליבו, ש'בבית לא כועסים, ויהי מה'! או כפי שהוא־עצמו התבטא ואמר: 'אינני יכול לגדוע את כל זכויותיה של רעייתי, בגין מעשה־שכחה אחד!'

בענין מעלתה של האישה, אספר שבהיותי נער צעיר, עברתי פעם בכיכר דיזנגוף בתל אביב, ונתקלתי בדוכן־החתמה, שבו ביקשו מהעוברים והשבים לחתום בעד... זכויות הנשים. עליתי על הכיסא שהיה ליד הדוכן, וצעקתי בקול גדול שלפני שחותמים על דבר כזה, הייתי רוצה שישיבו לי תשובה לשאלתי.

במקום התפתחה, כצפוי, מהומה לא קטנה, ואנשים רבים התכנסו סביבי. השאלה שהצגתי בפניהם היתה: מה הוא התנאי שבלעדיו אי אפשר למנות אדם לכהן גדול?

כמובן שאף אחד מהאנשים בכיכר דיזנגוף לא ידע לענות על השאלה הזו, ואז השבתי שהתנאי הוא שתהיה לו אישה. מבלעדי זה, אי אפשר להתמנות לכהן גדול!

כי מציאותה של האישה בבית היהודי, הוא דבר כה חשוב ונחוץ, עד שהאדם אינו יכול להיות שלם בלעדיו, ולכן חייבה התורה את הכהן הגדול להיות נשוי, ולפי דעה אחת במשנה- לפני יום הכיפורים 'מתקינין לו אשה אחרת', על מנת להבטיח שבעת העבודה יהיה נשוי, ורק אז תהיה לו סייעתא־דשמיא! "הרי לנו שתורת ישראל אינה צריכה, חלילה, לחיזוקים בנושאים אלה", אמרתי שם בתל אביב.

(מתוך ההקדמה לספר 'שמחה בבית', בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

להינצל מהרהורי עבירה

מתוך דרשה על פרשת בראשית של הקוה"ט, האדמו"ר מקלויזנבורג-צאנז זצוק"ל: מבואר בספרי קודש סגולה להינצל מהרהורי עבירה לכוון בשם קדוש 'גדשנא"ל' (ראה משנת חסידים, מסכת שארית יום ראשון, פרק א אות יב; אור לשמים, פרשת שופטים, ד"ה צדק צדק תרדוף; ילקוט עבודת ישראל, ערך מחשבות זרות, בשם המגיד הקדוש מקאזניץ זי"ע), ואמרו צדיקים שנרמז בראשי תיבות אלו ג"י ד'ו ש'ייגעץ נ'אר א'נט-ל'וף [לך אתה רשע רק ברח]. הכוונה, שמי שעלה בליבו הרהור עבירה לא יטעה להתבונן

במהות המחשבה ולמה באה לו, אלא יברח ממנה כבורח מפני האש. כשם שכשרואים אש בוערת הכול בורחים על נפשם ואין מתחילים לחקור איך נהייתה האש, כך היצר הרע הוא אש אוכלת ונהר שוטף, וצריך לברוח ממנו למרחוק לבל ישרפו או יטבעו בהמון גליו. לכן כשאנו רואים את העבירה שכבר נכשלנו בה פעם שנית, נדע שאין בכוחנו להילחם נגדה, אלא ננוס על נפשותינו ונתיירא לבוא שוב לאותו המקום.

ועוד סיפר: זקה"ק

מהרצ"א מדינוב זי"ע התאכסן פעם אחת בביתו של יהודי כפרי עם הארץ, ובבוקר כשרצה להיפנות ביקש מן הכפרי שיראה לו מקום נאות לכך, כי היה קשה לו לצאת החוצה מחמת גודל הקור, והראה לו מקום במרתף הבית. הלך זקה"ק ושהה שמה כעשר דקות, אך לא עלה בידו להיפנות. הבין זקה"ק שיש דברים בגו, ויצא ושאל את הכפרי לאיזה צורך משמש מרתף זה. השיבו הכפרי, ששם הוא עושה את סוכתו בחג הסוכות. עמד זקה"ק משתומם כי ראה שגג המרתף עשוי מפח, ושאל את הכפרי איך הוא עושה שם את הסוכה. נענה הכפרי ואמר: אני יודע היטב את הדין שסוכה צריך שייראו בה הכוכבים, ואני עושה בכל ערב סוכות חור בגג המרתף, לא חור קטן, אלא חור מרווח כמלוא פיסת היד שאפשר לראות דרכו את הכוכבים היטב, וכך אני עושה סוכה... אמר על כך זקה"ק: הנה יהודי זה מימיו לא קיים את מצות סוכה, ובמשך שנים רבות בירך בכל שנה ברכה לבטלה על סוכה זו, ואף על פי כן בהיות שדימה לחשוב שהוא עושה שם סוכה, קנה המקום קדושה עד שלא היה יכול להיפנות שם. טעם הדבר, שהרי באמת כלפי השי"ת מה איכפת לו בין סוכה כשרה לסוכה שאינה כשרה, כמו שאמרו חז"ל (בראשית רבה מד, א) וכי מה איכפת ליה להקב"ה למי ששוחט מן הצואר או מי ששוחט מן העורף, הוי לא נתנו המצוות אלא לצרף בהם את הבריות, ובהיות שעם הארץ זה עזב את ביתו המרווח לישב בסוכה כשהוא רועד מקור, ובירך 'לישב בסוכה' בדחילו ורחימו בחשבו שהוא יושב בסוכה, השי"ת מחשיב את מעשיו וקובע לו שכר, ולא זו בלבד שהוא מקבל על כך שכר, אלא אף המקום שבו עשה את הסוכה מתקדש. יש לנו ללמוד מכך מוסר השכל, שלא לבטל מעשי שום אדם מישראל, כמו ששנינו (אבות ד, ג) אל תהי בז לכל אדם, כי אף פעם אי אפשר לדעת את מעלת נשמה יהודית שכוונתה לשם שמים, ואין אתנו יודע עד מה איך השי"ת משער את ערך מצוותיהם של בני ישראל, והוא ית"ש נותן שכר לעמי הארץ על "מצוות" אלו.....

זוהי סדום? מטאוריט גרם להרס באזור ים המלח לפני 3,650 שנה

חוקרים מצאו עדויות לכך שמטאוריט התפוצץ באזור צפון ים המלח בתקופת הברונזה. הטמפרטורה באתר תל אל-חמאם - שבו חופרים החוקרים - הגיעה ל-2,000 מעלות ורוב התושבים באזור נהרגו. לדברי החוקרים, כרגע אין הוכחה מדעית שמדובר בסדום המקראית

ממצאים נוספים מהחפירות בתל אל חמאם, צפונית מזרחית לים המלח, בצד הירדני של הגבול: חוקרים אמריקנים טוענים כי לפני כ-3,650 שנה התפוצץ מטאוריט גדול, כמו זה שגרם להרס רב בסיביר באירוע טונגוסקה ב-1908, בשמי בקעת הירדן וגרם להרס העיר הגדולה ביותר באזור באותה תקופה. חוקרים מעריכים כי ייתכן שמדובר בסדום המקראית, שהייתה גדולה באותו זמן מיריחו ומירושלים. בספר בראשית נכתב כי סדום הוחרבה על ידי אלוהים בשל חטאי תושביה. הממצאים, המהווים המשך למחקר שממצאיו יצאו לאור ב-2018, פורסמו היום (ב') בכתב העת Nature Scientific Reports.

"זהו אזור חשוב מאוד מבחינה תרבותית", אמר ג'יימס קנט, פרופסור למדעי כדור הארץ באוניברסיטת סנטה ברברה בקליפורניה. "זהו חלק מהמקום שבו התפתחה המורכבות התרבותית המוקדמת של בני האדם".

במהלך החפירות, הנמשכות כבר יותר מעשר שנים במקום, גילו החוקרים עניין במרווח של מטר וחצי מתקופת הברונזה, בשל החומרים הבלתי שגרתיים שנמצאו בחפירות. כיוון שבאזור היו מלחמות באותה תקופה, ציפו החוקרים למצוא כלים שנהרסו במהלך קרבות או רעידות אדמה, אך במקום זאת הם מצאו שברי חרס שהומסו, לבני בוץ "מבעבעים" וחומרי בנייה שהותכו חלקית. לדברי החוקרים, כל הסימנים מעידים על טמפרטורה גבוהה במיוחד, הרבה יותר גבוהה מזו שהטכנולוגיה באותה תקופה הייתה יכולה לייצר.

"מצאנו עדויות לכך שהטמפרטורה הגיעה ליותר מ-2000, מעלות צלזיוס", אמר פרופ' קנט, שהוא ואנשי הצוות שלו כבר חקרו מקרה של התפוצצות מטאוריט באוויר, שאירע לפני כ-12,800, דבר שגרם לשריפות, שינוי באקלים באותו אזור שבו פגע המטאוריט והכחדת בעלי חיים.

לדברי החוקרים, החומרים החרוכים והמומסים שנמצאו בתל אל-חמאם נראו מוכרים, וחוקרים נוספים שהצטרפו לקנט ולצוותו, קבעו כי מדובר בפיצוץ גדול שאירע לפני כ-3,650, תקופה שבה חי אברהם אבינו.

"יש עדויות לפיצוץ קוסמי באוויר, קרוב לתל אל חמאם", אמר פרופ' קנט. הוא הזכיר את אירוע טונגוסקה, שבו קרסו כ-60 מיליון עצים ברדיוס של 25 קילומטרים. מעולם לא מצאו החוקרים שרידי אסטרואיד - כיוון שהוא ככל הנראה התפוצץ באוויר. גם באזור ים המלח לא נמצאו עדויות לפגיעת אסטרואיד או מטאוריט בקרקע.

לדברי החוקרים, מעוצמת הפיצוץ של העצם שהגיע מהחלל, נהרסו כל מבני העיר - כולל הארמונות והחומות שהקיפו אותה. ככל הנראה גם כל בני האדם ובעלי החיים שחיו באזור באותה תקופה נהרגו מעוצמת הפיצוץ.

פרופ' קנט אמר כי הוא וצוותו מצאו הוכחה נוספת לכך שהמטאוריט הענק התפוצץ באוויר, על ידי ניתוח סוגים רבים של אדמה. לדברי החוקרים, נמצאו עדויות לכמויות גדולות של ברזל, וגם מתכות מומסות נוספות באזור ועוד חומרים.

"אני חושב שאחת התגליות העיקריות היא קוורץ", אמר פרופ' קנט. "קוורץ הוא אחד המינרלים הקשים ביותר. קשה מאוד לזעזע אותו". אגב, טמפרטורת ההתכה של הקוורץ היא כ-1,700 מעלות, מכאן הסיקו החוקרים כי הטמפרטורה בזמן הפיצוץ גבוהה יותר. החוקרים הוסיפו כי התפוצצות באוויר יכולה להסביר את "ריכוזי המלח הגבוהים באופן חריג" שנמצאו באזור.

"המלח הועף בגלל הלחצים הגבוהים", הסביר פרופ' קנט, שלדבריו המטאוריט התפרק בזמן שנכנס לאטמוספרה. "ייתכן שגם ים המלח, העשיר במלח, הושפע".

לדברי החוקרים, באותה תקופה האוכלוסייה של צפון ים המלח התמעטה מעשרות אלפים לכמה מאות נודדים בלבד. הם מצאו גם

כי לאחר הפיצוץ הגדול, לא היה ניתן לגדל דבר באזור ולכן מי ששרד נאלץ למצוא מקום אחר לחיות בו. על פי העדויות, המקום יושב שוב כ-600 שנה לאחר שנהרס. במשך עשרות שנים חלוקים החוקרים בשאלה האם תל אל חמאם היא סדום המקראית, אחת הערים שהוחרבה על ידי אלוהים בשל חטאי התושבים. על פי ספר בראשית, מי שניצלו הם לוט - אחיינו של אברהם אבינו - ושתי בנותיו של לוט. אשת לוט, שהביטה לאחור, למרות האיסור, הפכה לנציב מלח. "כל הדברים המופיעים בספר בראשית תואמים לאירוע של התפוצצות קוסמית", אמר פרופ' קנט. הוא סיכם: "אך אין הוכחה מדעית לכך שהעיר ההרוסה הזו היא אכן סדום מהתנ"ך".

הנהגת ה' בתשלום שכר עבדיו שומרי מצוותיו

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"וירח ה' את ריח הניחוח, ויאמר ה' אל לבו לא אוסיף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם, כי יצר לב האדם רע מנעוריו" (ט, כא)

מבאר רבינו אור החיים הקדוש, שאע"פ שהבהמות שהקריב נח לקרבן היו נכסי שמים, בכל זאת נתרצה בהם ה' כאילו היו נכסי נח. ונעשה בבהקרבתן נחת רוח גדול לה', עד כדי כך שנשבע שלא יכרית עוד כל בשר על הארץ הגם שירבו לחטוא. וע"פ זה מפרש זקנו [של האור החיים] דברי הגמרא (עירובין סה.) כל המפתה מיינו יש בו מדעת קונו, שנאמר וירח ה' את ריח הניחוח. כלומר, אורח הנכנס לבית בעל הבית ומוזג לו כל יין משל בעל הבית, ובגלל זה יעשה לו בעל הבית את רצונו של האורח כאילו מזג לו האורח יין מיינו שלו. לאותו בעל הבית יש לו מדעת קונו, כלומר דבק הוא בהנהגת השי"ת, עכ"ד. ומתבאר מדבריו שכן היא הנהגת השי"ת עם בריותיו, שאע"פ שכל העולם שלו והוא הזן ומפרנס ומטיב לכל. אם אנחנו בני ישראל עושים את רצונו ושומרים את כל מצוותיו, הרי הוא מטיב לנו בעולם הזה ובעולם הבא, כאילו עשינו המצוות מכוחנו האישי. וכמו כן במצוות שיש בהן חסרון כיס, מעלה עלינו ה' כאילו שילמנו המצוה מהממון שלנו, אע"פ שהוא הנותן לנו את הממון.

וכן אמרו (אבות ג, ז) ר"א איש ברתותא אומר, תן לו משלו שאתה ושלך שלו. וכן בדוד הוא אומר (דברי הימים א, כט) "כי ממך הכל ומידך נתנו לך". וביאר רבינו יונה (אבות שם) שלא ימנע אדם את עצמו ולא את ממונו מחפצי שמים, שאינך נותן משלך ולא מגופך ולא מממונך אלא משל מקום שהכל שלו. כי ממון האדם פקדון הוא בידו מאת הקב"ה, אלא שיש לו יתרון בו על שאר פקדונות שיכול לקחת ממנו לכל צרכיו. והשאר יש לו לתתו לאשר רצון המפקיד יחפוץ, זה מלך מלכי המלכים הקב"ה, אשר ציוהו לתת לעניים ומתנות לאביונים. ויש לו לשמוח הרבה, מאשר יוכל לחיות מן הפקדון בכבוד, וכי יעשה רצון בעליו מן הנשאר אל יחזיק טובה לעצמו כי לכך נתן לו. משל למלך בשר ודם שנתן לעבדו אלף זוז, אמר לו טול אתה מאה לעצמך והתשע מאות לתשעה בני אדם, והלא שמח הוא, עכ"ל.

ובטעם הדבר שה' נותן לבני אדם שכר טוב על המצוות הגם שהכל שלו, הוא מפני הנסיון הגדול שעומדים בו בכל עת ובכל שעה. שהרי ה' הנהיג את עולמו בדרך הטבע, ובנוהג שבעולם שע"י שהאדם יוצא לעבודתו ועושה השתדלות להשיג ממון, הולך וגודל ומתעשר, והיא הסיבה לעורר את לבבו לומר "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה". ולכן האדם אשר זכה להכיר את האמת, שאין לו כח אישי, אלא הכל הוא מברכת ה', מגיע לו שכר טוב בעמלו.

והנה המהרש"א (עירובין שם) ביאר, שכאשר אדם חוטא לחבירו בדברים שבין אדם לחבירו, מדרך ארץ הוא לפייסו במשתה וביין המשמח את הלבבות ומקרבן זה לזה. ואם החבר הנפגע אינו מתפייס ביין של הפוגע בו אלא ביין של עצמו, הרי יש בו [בנפגע הזה] מדעת קונו, שלא נתפייס אלא בקרבן של עצמו שהרי מלא כל הארץ כבודו, עכ"ד. ולפי דבריו נמצא שהשי"ת מתפייס יותר במה שבני אדם מביאים קרבן מממון גבוה, כיון שזהו ממון שלו. ואינו חפץ שיקריבו אלא מממון החוטא. ולכן הבא לעשות איזה מצות עשה שיש בה טירחת הגוף, יחשוב בעצמו עד כמה ראוי ומחוייב הוא לעשות באבריו את רצון ה', שהרי הוא הנותן לו את הגוף כולו, ונתן לו כח ובריאות ויכולת לעשות הכל. ונמצא שהאדם עושה את רצון ה', באברי גופו שאינו שלו אלא של ה' חלק אלוה ממעל. וכן בחלק המצוות שיש בהן חסרון כיס, יעורר את לבבו שאינו מוציא מכיסו הפרטי עבור המצוות, אלא מכיסו של בורא עולם שהפקיד בידו ממון כדי לקיים בזה את רצונו. וחוץ ממה שעשאו גבאי צדקה, ונתן בו אמון גמור לנהל את כיס הצדקה שלו. עוד נתן לו בונוס גדול, שיכול להשתמש תחילה מכסף הפקדון לכל צרכיו האישיים. ואם האדם יחיה בהכרה כזאת, מובטח לו שיעמוד בנסיון העושר ולא יכשל לעולם.

עוד יש להתעורר מהנ"ל, שלא יסתפק האדם במעשיו הטובים, כי כל מה שיעשה האדם אם בלימוד התורה או בשמירת המצוות, עדיין אינו מכסה אחד מיני אלף מכל חסדי ה' שעשה ועושה עמו בכל רגע ורגע. ומי יודע כמה כח ובריאות הפקיד לך ה', ואפילו אינך מכיר בהן. או כמה ממון הפקיד בכיסך על מנת שתחלק אותם לנזקקין המצפים ומייחלים אליך, ואתה מונע מהם הטוב. וככל שהאדם יתאמץ לעשות רצון ה' ולהיות שליח נאמן לקיים רצון ה', ה' יברך אותו ביתר שאת, כי רואה שהשליח נאמן ומחלק את הפיקדון כדבעי.

יה"ר שנזכה לעשות את תפקידנו בעולם הזה, בשלימות הראויה והרצויה בעיני השי"ת, וישפיע עלינו תדיר כח ויכולת ובריאות טובה ללמוד וללמד את תורתינו הקדושה, לשמור ולעשות ולקיים את כל מצוות ה' באהבה ובשמחה, אכי"ר.

ד"ש מהעולם העליון

סיפר הרב מנחם שטיין שליט"א: "ישנה מורה המלמדת בסמינר בפתח תקוה, אשר שמעתי ממנה מעשה מפעים שאירע לה לפי תקופה קצרה. באמצע שישנה היא חולמת על הסבא הצדיק שלה, ר' יובל יוסף ז"ל, אשר נפטר באותה השנה, והנה היא רואה אותו בחלומה כשהוא רזה וכחוש, פניו נראות נפולות ושבורות והוא מחזיק בידיו רצועה של חגורה ומסמן לה על החגורה כי צריך הוא לעזרה. "התעוררתי בבוקר בבהלה ולא הבנתי מה אומר לי החלום - מדוע החזיק סבא בידיו רצועה של חגורה ומה סימן לי בה? הרגשתי כי החלום הינו מסר שנשלח לי משמים, ולכן שיתפתי את בני משפחתי בדבר. "כששמעו זאת הדודים שלי הם נבהלו עד עמקי נשמתם, וסיפרו לי: בחודשים האחרונים לחייו של סבי, הוא חלה וגופו החל להצטמק ולרזות מיום ליום. כל כך הוא הרזה, עד שהיו צריכים להדק לו את החגורה מאד. הוא היה נוהג להתפלל בקביעות בבית הכנסת המפורסם 'איצקוביץ' בבני ברק, בו מתקיימים מניינים כמעט בכל שעה ביממה. בוקר אחד, כשלקח אחד מהדודים שלי את הסבא להתפלל באיצקוביץ' והנה הוא מבחין כי המכנס שלובש הסבא עומד ליפול מגופו. מיד הוא נכנס הוא אל אחד מרצעני העורות (סנדלר) שהיה בסמוך וביקש ממנו לעשות חורים נוספים בחגורה של הסבא.

"הרצען עשה עוד חמישה חורים, ובתמורה דרש שלושה שקלים. הדוד שליווה את סבי חיפש בכיס כסף, אך למרבה הצער הבחין כי אין עליו כסף קטן במזומן. התנצל הוא בפני הרצען והבטיח לו כי בהמשך היום ובימים הקרובים, כשיהיה לו כסף קטן יבוא לסגור את החוב. אלא שהשכחה תקפה אותו ועברו להם ימים וחודשים ופרשת 3 השקלים נשכחה ונעלמה. לאחר כמה חודשים הסבא נפטר, וכעת הוא מסמן לי בחלום בפנים עצובות ושבורות על רצועת החגורה... "מיד כששמע הדוד את סיפור החלום, מיהר עמי אל חנותו של הרצען והתחלנו לספר לו את כל מעשה החלום. הרצען התרגש מאד מהמעשה ואמר: 'מדהים לראות כמה מקפידים בשמים אף על חוב של שלושה שקלים, אך אני מוחל על כך ובלבד שיהיה לסבא שלך מנוחה בעולם העליון'. "הודיתי למוכר מכל ליבי ושילמתי לו את החוב במקום. רבותיי, וראו איזה פלא - באותו לילה כשעליתי על יצועי, אני חולמת שוב על סבא, אלא שהפעם פניו היו מאירות ושמחות והוא אמר לי בזה הלשון: 'תודה רבה שגרמת נחת לנשמתי', והסתלק מהחלום. "אני מלמדת בסמינר בפתח תקוה, וסיפרתי זאת לכל מי שאני מכירה על מנת שידעו כמה מקפידים בשמים על כל שקל ופרוטה שלקחת מחברך, וכפי שפסק הרמב"ם (הלכות גזילה ואבידה): 'כל הגוזל את חברו שוה פרוטה, כאילו נוטל נשמתו ממנו שנאמר: 'כן ארחות כל בוצע בצע את נפש בעליו יקח'. שהרי האדם מסר מזמנו בחייו בכדי להרוויח ממון, והרי אתה כעת גזלת זאת ממנו ויוצא שגזלת חלק מחייו. 'דין פרוטה כדין מאה', אומרים חז"ל (סנהדרין ח'.) כי יזהר האדם שלא לגזול את ממונו של חברו, ולו בפרוטה, ואם כבר עבר ועשה ואינו זוכר למי גזל - יעסוק בצרכי רבים ויתרום למוסדות ציבוריים, ומשמים יכופר לו.

(מתוך גיליון 'טוב לחסות בה' תשע"ט)

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net